

«Τὸ ξακουσμένο σχολεῖο μας, ποὺ ἔδωσε τόσους μεγάλους ἀνθρώπους στὴν πατρίδα, ἐχρητίμευσε καὶ στὸ μακαρίτη σκαλοπάτι στὴν ὕψωσή του. Ὁ εὐσεβὴς διευθυντὴς Κόιτς, οἱ σοφοὶ δασκάλοι Ζάυλερ, Βόιτ καὶ Χέιμπελ ἐκαλλιέργησαν κατὰλληλα τὴν ψυχὴ του. Ἦταν 21 χρονῶν ἔταν στὰ 1725, μῆνα Μάιο, ἄφηνε τὴν πατρίδα του γιὰ νὰ γραφῆ στὴν περίφημη Σχολὴ τοῦ Μάγδεμβουργ. Φθάνει νὰ ἀναφέρω μόνο τὴν πόλη αὐτὴ, καθὼς καὶ τοὺς ξακουσμένους δασκάλους τῆς τοῦ Δικαίου, ἕνα Θωμάσιο, ἕνα Μπόμερ, ἕνα Κνόρεν, ἕνα Γκούντλιγκ, γιὰ νὰ καταλάβετε ἀμέσως τί μεγάλη εὐκαιρία εἶχε ὁ μακαρίτης γιὰ νὰ ἀποβῆ χρήσιμος στὴν πατρίδα του. Καὶ ὅμως, ὅ,τι λάμπει, πρέπει νὰ τὸ βλέπη καὶ νὰ τὸ γνωρίζη ὅλος ὁ κόσμος. Οἱ οἰκονομικὲς συνθήκες τῶν γονέων του τοῦ ἐπέτρεπαν νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴ μόρφωσή του. Στὰ 1728 ἄρχισε νὰ περιοδεύῃ τὸν κόσμο. Στὴν ἀρχὴ ἐπεσκέφθηκε τὴν Ἰένα, τὴ Βαϊμάρη, τὴν Γκότα, τὴν Ἐρφούρτη. Ἰστοτερα, μέσῳ Λυψίας, κατέληξε στὴν ἔδρα τοῦ μονάρχῃ μας, τὴ Δρέσδη. Ἀπ' ἐκεῖ ἐστράφηκε πρὸς Βορρὰ. Ἐπεσκέφθηκε τὸ Ἀμβούργο, τὸ περίφημο γιὰ τὸ ἐμπόριό του καὶ τίς ἐπιστῆμες του. Μέσῳ Ἀννοβέρου καὶ Ὁσναμπρῦκ, ἐτράθηξε πρὸς τὴν Ὀλλανδία. Ἡ Οὐτρέχτη, τὸ Ἀμστερνταμ, ἡ Χάγη, τὸ Ντέλφτ, καὶ τὸ Ρότερνταμ ἱκανοποίησαν τὴν περιέργεια καὶ φιλομάθειά του. Ἡ θάλασσα δὲ μπορούσε νὰ τὸν ἀναχαιτίσῃ νὰ ἀποβιδασθῆ στὸ νησί τῆς Μεγάλῃς Βρετανίας. Τὸ Λονδίνο ποὺ ἀναμφισβήτητα εἶναι ἡ μεγαλύτερη πόλη τῆς Εὐρώπῃς, ὑπῆρξε τὸ μεγάλο θέατρο τῶν παρατηρήσεών του. Ὅταν ἐγκατέλειψε τὸ Λονδίνο, ἔπρεπε ἡ Φλάνδρα νὰ ξεκουράσῃ τὰ μάτια του, καὶ νὰ τοῦ δείξῃ τὸ δρόμο πρὸς τὴ Γαλλία. Ὁ μικρὸς κόσμος, δηλαδὴ τὸ μεγάλο Παρίσι, ἡ ἔδρα τοῦ μονάρχῃ καὶ τῆς ἐξουσίας, τὸν ἐκράτησε τρεῖς μῆνες. Ὅμως, ἡ ἀγαπητὴ του Γερμανία τὸν ἐτραβοῦσε κοντά τῆς. Γύρισε πίσω μέσῳ Στρασβούργου καὶ κοντά στὴν Οὐλμ, ἐπεσκέφθηκε καὶ ἄλλες πόλεις τοῦ Ράιχ, ὧσπου ἔφθασε στὴν αὐτοκρατορικὴ πρωτεύουσα Βιέννη. Καὶ ὅπως ἐγνώριζε ὅτι βρισκόμαστε κάτω ἀπὸ τὸ ἐνδοξο σκῆπτρο τῆς Πολωνίας, ἐπεσκέφθηκε τελευταία καὶ γιὰ περισσότερο καιρὸ τὸ κράτος Ἐκείνου, ποὺ ἀπὸ τὴ Μεγαλειότητά του κυβερναται ἡ Πολωνία καὶ ἡ Πρωσσία. Στὰ 1729 ἔφθασε στὴ βασιλικὴ του πρωτεύουσα Βαρσοβία. Καὶ ἀφοῦ ἀκόμα ἐπεσκέφθηκε τὸ Ράιχσταγ τοῦ Γκρόντο καὶ ὕστερα ἀπὸ σπουδὲς ἐνὸς χρόνου στὴν Κρακοβία, γύρισε στὰ 1730 στὴν πατρίδα του, ὅπου ἄρχισε τὴν ὑπαλληλικὴν του καριέρα».

Ὁ ἀριστοκράτης αὐτὸς ἐμορφώθηκε ὁλότελα μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ Locke. Μὲ τὸ πνεῦμα τῆς πρώτης ἀρχουσῆς καπιταλιστικῆς κοινωνίας, ἡ ὁποία, γιὰ ἐμπορικὸς καὶ βιομηχανικοὺς σκο-

πούς, ζητούσε εὐκινησία, πρακτικότητα, νεώτερες γλώσσες καὶ γεωγραφικὲς γνώσεις. Μὲ τὸ πνεῦμα αὐτὸ ἰδρύονται στὸ 18 αἰ-
 ῶνα τὰ πραγματογνωστικὰ σχολεῖα. Ἡ ἀνάπτυξη αὐτῆ τῶν
 δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου ἔχει καὶ παιδαγωγικὴ συνέπεια: Καλ-
 λιεργεῖται ἡ ἀτομικότητα τῆς καπιταλιστικῆς νεολαίας. Ἐὐ-
 φελμιστικὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς δημιουργεῖ χρήσιμα σχολεῖα,
 στὴν πρώτη σειρά τὰ πρακτικὰ γυμνάσια, στὴ δεύτερη σειρά
 οἱ Ἀνώτερες Πρακτικὲς Σχολές.

Ἀπὸ τῆ διεθνῆ-φιλελεύθερη αὐτῆ κίνηση κἀτι πῆρε ὁ τύπος
 τοῦ νέου φιλολόγου, τοῦ μαθηματικοῦ, τοῦ φυσικοῦ. Ὅλοι αὐτοὶ
 προσαρμόζονται στὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, ἀμιλλῶνται κοινωνικὰ
 μὲ τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ τοὺς δικηγόρους, εἶναι κοινοβουλευτι-
 καί, ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῶν δυτικῶν δυνάμεων. Καὶ
 ὁμιλοῦν μὲ ὅλα αὐτὰ, ὁ συναγωνισμὸς τους μὲ τὸ γυμνάσιο δὲν
 ἔχει εὐχάριστα ἀποτελέσματα. Ἡ καλὴ κοινωνία—οἱ εὐγενεῖς
 καὶ οἱ ἀριστοκράτες τοῦ χρήματος—προτιμᾷ τὸ γυμνάσιο. Ἐὐ-
 λοῦστον τοῦ κοσμικοῦ ἀνθρώπου προσπαθοῦν νὰ δώσουν στὰ
 παιδιὰ των μόνον μὲ οἰκοδιδασκάλους καὶ μπόγγες. Ἐνὶ σχολικῇ
 τους ὁμιλίᾳ μὲ μὴ δόξα τὴν παίρνουν στὸ γυμνάσιο. Ὅσο δυνατῆ,
 εἶναι ἡ παράδοσις τῆς μοναρχίας.

Κύριοι ἀπὸ τὸν κύκλο καὶ τοῦ πρακτικοῦ αὐτοῦ κόσμου. Κύ-
 ριοι τῆς φιλελεύθερης αὐτῆς κίνησης, γελοῦσαν ἐπίσης ὅταν στὸ
 Ἐκπαιδευτικὸ συνέδριον ἀνέβηκε στὸ βῆμα ὁ νεαρὸς φοιτητῆς.

Καὶ οἱ λίγοι, ποὺ πῆραν στὰ σοβαρὰ τὰ λόγια τοῦ νεαροῦ,
 δὲν ἔχουν ἀκόμα καμιά ὀρισμένη θέσι. Βρίσκονται ἀκόμα στὴν
 δάση, νὰ δημιουργοῦν τὸ σχολεῖο τῆς ζωῆς, τὸ σχολεῖο ἐργα-
 σίας καὶ κοινωνίας, τὸ παραγωγικὸ σχολεῖο.

Καθαρώτερη ἀκόμα εἰκόνα τῆς κοινωνίας τῶν μεγαλοκτημό-
 νων καὶ ἀρχόντων παρουσιάζουν τὰ πανεπιστήμια. Καὶ αὐτὰ
 φέρουν ἀκόμα τὴν κληρονομία τῆς ἰδρυσῆς τους: Εἶναι ἰνστι-
 τούτα γιὰ τὴν προπαρασκευὴν πρώτα καλῶν δικηγόρων καὶ θεο-
 λόγων γιὰ τὴν ἀρχουσα κοινωνία. Ἐὰν πανεπιστήμια, ποὺ στὴν
 ἀρχὴ ἦταν τόπος πλατύτερης ἐρευνας, παρὰ τῆς στενῆς μεσαι-
 ωνικῆς κοσμοθεωρίας, ἀρχισαν στὸ 15 αἰῶνα νὰ ἐξυπηρετοῦν τὰ
 συμφέροντα τῶν χωρῶν τῶν βασιλείων. Στὸ 16 αἰῶνα κατακτή-
 θηκαν ἀπὸ τὸ ρεῦμα τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, γιὰ νὰ μεταρρυθμισθοῦν
 σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα τῆς θρησκευτικῆς μεταρρύθμισης. Ἡ
 πρώτη αὐτῆ ἐποχῆ τῶν καθαρῶν πνευματικῶν ἐπιστημῶν τῆς
 θεολογίας, τῆς φιλολογίας καὶ τοῦ Δικαίου ὑπηρετοῦσε στὴν
 πραγματικότητα τόσο στὴν καλλιέργεια τῶν ἰδεολογιῶν τῆς
 ἐποχῆς, ὥστε καὶ σήμερὰ ἀκόμα νὰ ἀσκοῦν φοβερὴ πίεσι οἱ
 «ἐπιστημονικὲς» ἀλήθειαι, ποὺ ἐπιστεῦονταν τὴν ἐποχῆ ἐκείνη.

Σιγά-σιγά και ή Μαθηματική επιστήμη και ή Φυσική και ή Ιατρική απέκτησαν τή θέση τους μέσα στο πλαίσιο της πρακτικής και ωφελιμιστικής εποχής, και τήν εποχή του μεγάλου καπιταλισμού άρχισε ή θριαμβευτική νίκη της βιομηχανίας.

Ότι ή λεγόμενη απόλυτη επιστήμη είναι τὸ προϊόν της εποχής της, τῶν οικονομικῶν δηλαδή συνθηκῶν της εποχής της, μπορεί κανείς νά τὸ καταλάβη καλύτερα στήν επιστήμη της Ἱστορίας. Φαινομενικά ὁ ἱστορικός προσπαθεῖ νά εξετάσῃ τὸ παρελθόν καθαρά ἀντικειμενικά, ὅπως δηλαδή πραγματικῶς ὑπῆρξε. Αὐτὸ δάθος ὅμως, γίνεται ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο : Ὁ ἱστορικός προβάλλει μόνο τήν εποχή του στο παρελθόν. Κάνει τὸ δικό του παρελθόν. Κάθε εποχή κάνει τὸ παρελθόν της.

Ἡ επιστήμη λοιπόν της Ἱστορίας είναι ὁ ἐργοστασιάρχης τοῦ γενεαλογικοῦ δένδρου, πού σκοπὸ ἔχει νά δώσῃ στή σύγχρονη κοινωνία ἕνα γενεαλογικὸ πῖνακα. Για ποιά «ἀντικειμενική» αἰτία ἀπέκλειαν, ὡς τήν εποχή της Γερμανικής ἐπανάστασης, ἀπὸ τὸ νὰ τῆς ἀντικειμενικής επιστήμης κάθε ἱστορικὸ ἐρευνητή, πού ἐκινούσε ἔστω και τήν ὑπόψια μόνο ὅτι ἦταν σοσιαλιστής ; Για ποιά «ἀντικειμενική» αἰτία, τὰ 99 ο)ο τῶν ἱστορικῶν μας παρασιωποῦν τὰ πορίσματα της ἐρευνας τοῦ ἱστορικοῦ ὀλισμοῦ ; Γιατί στὰ περισσότερα βιβλία της Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας δὲν ἀναφέρεται τίποτα ἀπὸ ὅσα ἀναπτύσσει ὁ Καούτσκυ γιὰ τίς ταραχές τοῦ Μύνστερ ; Ὅλες αὐτὲς οἱ ἐργασίες τοῦ Καούτσκυ, τοῦ Μέρικκ, τοῦ Μπέρνσταϊν παρασιωποῦνται συστηματικὰ τόσο στή βιβλιογραφία ἔσο και στὰ πανεπιστημιακὰ μαθήματα.

Εἶναι μιὰ σιωπηρὴ συμφωνία τῶν σοφῶν της ἀστικής κοινωνίας, πού ἐμποδίζει τήν ἐξάπλωση τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν. Ἡ εὐθύνη τους ὅμως στο σημεῖο αὐτὸ δὲν είναι μικρή. Πρέπει νά τὸ ποῦμε και νά τὸ ξαναποῦμε, ὥσπου νά φθάσῃ στὰ αὐτιά τῶν καθηγητῶν αὐτῶν : Δὲν ἐξυπηρετεῖτε τήν καθαρὴν επιστήμην, ὄχι ! Ξεκινᾶτε ἀπὸ ὀρισμένες προϋποθέσεις και ἀποβλέπετε σὲ ὀρισμένα ἀποτελέσματα. Αὐτὸ ὅμως δὲν είναι περίεργο γιὰ ἕνα, πού σκέπτεται οικονομικά, γιὰ ἕνα, πού σκέπτεται κοινωνιολογικά. Αὐτὸς ξέρει πὼς οἱ καθηγηταὶ αὐτοί, τουλάχιστο ὡς ἕνα βαθμὸ, ἔτσι πρέπει νά κάνουν. Γιατί οἱ καθηγηταὶ αὐτοὶ δὲν ἐργάζονται σὲ ἰνστιτούτα πού είναι χωρισμένα ἀπὸ τὸν καθημερινὸ θόρυβο της ζωῆς και ἀφωσιωμένα στήν καθαρὴν ἐρευνα. Ἀλλὰ ἐργάζονται σὲ ἰνστιτούτα, πού σκοπὸ ἔχουν νά προετοιμάσουν γιὰ τὸ Κράτος, δηλαδή γιὰ τήν ἀρχουσα κοινωνία, τέτοιους και τέτοιους ὑπαλλήλους. Τὸ Κράτος ἀσκεῖ τεράστια πίεση (και πρέπει νά τὸ κἀνῃ γιὰ χάρη της αὐτοσυντήρησής του).

Φροντίζει ὥστε στὰ πανεπιστήμια νά διδάσκουν τέτοιοι κα-

θηρηται, πού νά προσφέρουν τή σοφία εκείνη, πού ἐγκρίνει αὐτό, τὸ Κράτος, δηλαδή ἡ ἀρχουσα κοινωνία, καθὼς ἐπίσης καὶ νά μπαίνουν στὰ πανεπιστήμια τέτοιαί νέοι, πού ἡ ἀκαδημαϊκὴ μόρφωση νά πετυχαίνει ἀπάνω τους τὰ ἀποτελέσματα πού ἐπιθυμῶναι, δηλαδή νέοι πάλι τῆς ἀρχουσας κοινωνίας. Τὸ μέσο τῆς διαλογῆς τῶν νέων αὐτῶν εἶναι οἱ ἐξετάσεις. Ὁ ἀριστοκράτης ὅμως πού ἀκούσαμε παραπάνω τὴ νεκρολογία του, δὲν εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ ἐξετάσεις, αὐτὸς ἦταν ἐκ γενετῆς προωρισμένος νά ἀρχῆ. Ἔτσι, οἱ ἐξετάσεις εἶναι μόνο ἓνα ὄπλο τῆς καπιταλιστικῆς τάξης ἐνάντια στὴ φεουδαρχία, πού ἐπαιρνε τὰ ἀξιώματα ἀπὸ κληρονομικὸ δικαίωμα, γιατί τὰ παιδιὰ τῆς, γιὰ νά μεταχειρισθοῦμε τὴν ἔκφραση τοῦ Μπωμαρσαί στὸν «Γάμο τοῦ Φιγυαρώ» (1784) «έκοπίασαν γιὰ νά γεννηθοῦν». Στὰ 1788 ἡ Πρωσία εἰσήγαγε τὶς πτυχιακὲς ἐξετάσεις τοῦ γυμνασίου σὰν ἀποδεικτικὸ γιὰ τὴν εἰσαγωγή στὸ πανεπιστήμιον. Αὐτὸ ἦταν μιὰ νίκη τῆς ἀστικῆς τάξης ἐνάντια στὴ φεουδαρχία. Ἔτσι ἡ ἀστικὴ τάξη ἀποκτᾷ τὴ «μόρφωσή» τῆς. Μιὰ νέα, ἀτέλειωτη σειρά ἐξετάσεων κλείνει τώρα ἐρημητικὰ τὴν εἰσοδὸ τοῦ προλεταριάτου πρὸς ὅλα τὰ ἀκαδημαϊκὰ ἐπαγγέλματα, πού ἔτσι φυλάσσονται μόνο γιὰ τὰ παιδιὰ τῆς ἀστικῆς τάξης. (1) Γιατὶ ἡ ἀστικὴ τάξη στέλνει τὰ παιδιὰ τῆς στὸ πανεπιστήμιον. Στὸ προλεταριάτο εἶναι οἱ πόρτες τοῦ κλεισμένους. Ἡ ἀστικὴ τάξη ἀντιδρᾷ μὲ κάθε τρόπο στὴν πνευματικὴ ὑψωση τοῦ προλεταριάτου. Οἱ θέσεις τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς δυνάμεως φυλάσσονται γι' αὐτή.

Πίσω ἀπ' ὅλες αὐτὲς τὶς παιδαγωγικὲς δυνάμεις βρίσκεται τὸ κράτος μὲ τὴν κυριαρχία του. Μάταια προσπάθησαν οἱ ἄστοι σοφοὶ τοῦ 19 αἰῶνα νά μᾶς ἐξηγήσουν τὸ μυστήριον τῆς μοῦσας αὐτῆς. Μέσα σὲ ἓνα σωρὸ θαυμάσιες ἀντιφάσεις ἐξηγηματίσθηκε μιὰ Ἀνθολογία ἰδεῶν καὶ γνωμῶν, καθωρισμένων ἀπὸ νομικοὺς θεολογικοὺς κ. λπ. ἰδεολογισμοὺς, ἀνάλογα μὲ τὴν παρόδοσιν, πού πίστευε ὁ συγγραφέας τους (*).

Σὲ ἓνα πρᾶμα ὅμως συμφωνοῦν ὅλοι οἱ συγγραφεῖς. Ὅλο ξεκινοῦν ἀπὸ «ἰδανικὲς ἀπόψεις». Αὐτὸ τὸ παραδέχεται ἀκόμα καὶ ὁ Dr Adolf Menzel στὸ βιβλίον του «Ἐγχειρίδιον τῆς Πολιτικῆς». Λέει: «Πολὸ συχνά, στὸν ὀρισμὸ τῆς ἐννοίας τοῦ Κράτους, παρουσιάζεται, ἔστω καὶ ἀσύνειδα, μιὰ ἰδανικὴ ἀπο-

(1) Πρὸς γιὰ τὸ ζήτημα τῶν ἐξετάσεων τὸ πλεῖστο ὕλικὸν στὸ βιβλίον τοῦ Grimm: «Vom Sinn und Widersinn der Reifeprüfung» στὸ «Entschiedene Schulreform» Ἀριθ. 5.

(2) Πρὸς τὴν περίφημην συγκέντρωσιν τέτοιων γνωμῶν στὸ εἶδλον τοῦ Franz Oppenheimer «Der Staat» σελ. 16.

φη». Ἐξετάζοντας κάθε σχετική θεωρία χωριστά, ὁ κύριος αὐ-
 τὸς μυστικὸς σύμβουλος παρατηρεῖ : « Ὅτι, σὲ βάθος καὶ τῆς δι-
 κηγερικῆς θεωρίας τοῦ Κράτους βρίσκεται μιὰ ἰδανικὴ ἀποψη,
 θὰ ἀποδείξωμε παρακάτω. Ἡ κοινωνιολογικὴ θεωρία περὶ Κρά-
 τος περιέχει ἓνα ἀρνητικὸ ἰδανικόν. Περιγράφει τὸ Κράτος τοῦ
 παρελθόντος καὶ τὸ Κράτος τοῦ παρόντος μὲ τὰ μελανώτερα
 χρώματα ». Ὅπως βλέπομε, ὁ Adolf Menzel ἀντιπαθεῖ τὴν κοι-
 νωνιολογικὴν θεωρίαν περὶ κράτους. Καὶ ὁμοίως, ἡ θεωρία αὐτὴ
 εἶναι ἡ μόνη ποὺ χύνει φῶς μέσα στὸ χάος τῶν γνωμῶν. Ὁ
 μεγάλος κοινωνιολόγος Franz Oppenheimer λέει : « Ὑπάρχουν
 δύο διαμετρικὰ ἀντίθετα μέσα, μὲ τὰ ὁποῖα προπαθεῖ ὁ ἀνθρώ-
 πος νὰ πετύχῃ τὴν ἱκανοποίησιν τῆς ζωῆς του : Ἔργασία καὶ
 Κλοπή. Προσωπικὴ ἐργασία καὶ βία ἰδιοποίησιν τῆς ξένης ἐρ-
 γασίας » (τὸ «οἰκονομικὸ μέσο» καὶ τὸ «πολιτικὸ μέσο») (1) «Λαϊ-
 κὸς πολιτισμὸς καὶ Κράτος, Δίκαιον καὶ Οἰκονομία μὲ ὅλη τὴν
 ἐξέλιξίν τους καὶ τὶς διακλαδώσεις τους, γεννήθηκαν τῇ στιγμῇ
 ἐκείνῃ τῆς κοσμοϊστορικῆς σημασίας, ποὺ ὁ νικητὴς ἐκράτησε
 τὸ νικημένον μόνον καὶ μόνον γιὰ νὰ τὸν ἐκμεταλλεῖται διαρκῶς».
 Ὡς τρίτο μέσο προσθέτει ὁ Müller Lyer τὸ γενεονομικόν, τὸ κλη-
 ρονομικόν μέσο. Τὸ γενεονομικόν αὐτὸ μέσο μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῇ
 ὡς ἡ μέθοδος, μὲ τὴν ὁποία ἡ τάξις, ποὺ ἀπόκτησε τὴν πολιτικὴν
 δύναμιν, προσπαθεῖ νὰ διατηρήσῃ τὴν οἰκονομικὴν τῆς κυριαρχία
 καὶ προπάντων τὴν ἐδαφικὴν τῆς ἰδιοκτησίας. Τοῦ γενεονομικοῦ
 αὐτοῦ μέσου κάνουν χρῆσιν τόσο ἡ πολιτικὴ δύναμις ὅσο καὶ ἡ
 καπιταλιστικὴ. Τὸ γενεονομικόν αὐτὸ μέσο, ἀργὰ ἢ γρήγορα,
 ὀδηγεῖ πρὸς τὸν ξεπεσμόν καὶ τὴν κατάρρευσιν τῶν λαῶν.

Μόνον ὅταν καταστήθῃ δυνατὸ νὰ βγοῦν οἱ λαοὶ ἀπὸ τὸν κλοιὸν
 αὐτόν, ποὺ κατάντησε κοινωνικὸς νόμος, μόνον τότε μποροῦμε νὰ
 ἐλπίσωμε σὲ ἓνα καλύτερον μέλλον. Ὡς τώρα ἦταν τὸ Κρά-
 τος ἡ ὀργανωμένη δύναμις τῆς προστασίας τοῦ ἰδιωτικοῦ
 κληρονομικοῦ δικαίου. Ὅταν σπάσωμε τὴν «γενεονομία» αὐτὴν
 —καὶ ἄλλο μέσο δὲν ὑπάρχει γιὰ ἓνα καλύτερον μέλλον— τότε
 θὰ ἔρθῃ ἡ κατάργησις τοῦ Κράτους. Ὅπως δὴποτε ἡ παλιὰ ἐν-
 νοία τοῦ Κράτους θὰ καταργηθῇ καὶ ὁ Oppenheimer, ἀποδλέ-
 ποντας σὲ μελλοντικὰς κοινωνικὰς ζυμώσεις προτείνει τὸν ὄρον
 «Ἐλευθέρη πολιτεία» (Freibürgerschaft). Ἡ κατάργησις ὁμοίως
 αὐτῆ τοῦ Κράτους μπορεῖ νὰ γίνῃ μόνον ὅταν ἡ οἰκογένεια με-
 ταβληθῇ σὲ «Μητέρα». Ἐνῶ ἡ Οἰκογένεια ἀποκρυσταλλώθηκε
 γύρω ἀπὸ τὴν ἰδέαν τῆς ἰδιοκτησίας, ἡ «Μητέρα» στηρίζεται
 ἀπάνω στὴν ἀρχὴν τῆς κοινῆς Οἰκονομίας καὶ τῆς καθολικῆς εὐ-

(1) Oppenheimer ἐν τῷ παραπάνω ἔργῳ του, σελ. 16.

θύνης. (1) Τῇ Μητέρα, στή νέα αὐτῆ κοινωνική διαρρύθμιση, θά μισθοδοτῆ ἡ κοινωνία. Ἡ οικονομική καὶ ἠθική αὐτῆ μεταμόρφωση τῆς κοινωνίας μας, με τῇ νέα οἰκογένειά της, τῇ «Μητέρα», θά φέρῃ τὸ νέο Κράτος, τὴν ἐλεύθερη πολιτεία ἢ τὴν Κοινότητα.

Ἡ παλιὰ οἰκογένεια εἶναι ἡ καρδιά τοῦ παλιοῦ Κράτους. Τὸ Κράτος αὐτό, ὅπως ταῦτο βγαίνει ἀπὸ τὶς θεωρίες τοῦ Orpenheimer καὶ τοῦ Müller-Lyer, στηρίζεται μόνο στὴν οἰκογενειαρχική ἐποχὴ τῆς κοινωνίας καὶ εἶναι παροδικὸ ἱστορικὸ φαινόμενο. Οἱ θεωρίες αὐτὲς καταλήγουν στὸ φανερὸ πόρισμα ὅτι τὸ Κράτος εἶναι τὸ ὄργανο τῆς Οἰκογένειας γιὰ τὴν κληρονομικὴ μεταβίβαση τῆς ἐξουσίας καὶ τῆς ἰδιοκτησίας. Μὲ τὴ διάλυση ὁμοῦ τῆς Οἰκογένειας, θά διαλυθῆ καὶ τὸ παλιὸ Κράτος. Ὁ Müller-Lyer ἐκφράζει τὴ σχέση αὐτῆ με τὴν παρακάτω παράσταση :

Ἄδύνατη Κοινωνία : Δυνατὴ Οἰκογένεια, ἀδύνατη γυναίκα.

Δυνατὴ Κοινωνία : Ἄδύνατη Οἰκογένεια, δυνατὴ γυναίκα.

Ἀπὸ τὴν ἀντίληψη αὐτῆ περὶ Κράτους βγαίνει καὶ ἡ σχέση Κράτους καὶ ἀγωγῆς. Ὁ Λουθήρος καὶ ὁ Παῦλος, βαρηνμένοι καὶ οἱ δυὸ ἀπὸ τὴν οἰκογενειαρχικὴ φάση τῆς κοινωνίας, προσπαθοῦν με κάθε τρόπο νὰ δικαιολογήσουν θρησκευτικὰ τὴν Οἰκογένεια καὶ τὴν οἰκογενειακὴ ἰδιοκτησία. Στὸν τονισμό ὁμοῦ αὐτὸ τῆς ἀποθέωσης τῆς οἰκογένειας βρίσκεται ὁ φόβος ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἄλλες δυνατότητες. Πολλὰ σημεῖα, τόσος τῆς Κατήχησης τοῦ Λουθήρου, ὅσο καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Παύλου μαρτυροῦν τὸ φόβο αὐτό : «Οἱ γονεῖς εἶναι ἀντιπρόσωποι τοῦ Θεοῦ στὴ γῆ», ἔτσι διδάσκονται τὰ παιδιὰ. Οἱ δασκάλοι πάλι εἶναι οἱ ἀντικαταστάτες τῶν γονέων, δηλαδὴ κι' αὐτοὶ ὅμοιοι πρὸς τὸν Θεό. Ἡ ἀντίληψη αὐτῆ τῆς πατρικῆς ἐξουσίας κυριαρχεῖ ἀπάνω στὴ σκέψη. Ὁ πατέρας ἔχει δικαίωμα ζωῆς καὶ θανάτου ἀπάνω στὸ παιδί του. Καὶ ἀπάνω ἀπ' ὅλους τοὺς πατέρες βρίσκεται ὁ πατέρας τῆς χώρας, ὁ βασιλιάς, ὁ ὁποῖος φωτίζεται ἄμεσα ἀπὸ τὸ Θεό. Ὁ Λουδοβίκος ὁ 14ος τὸ λέει αὐτὸ με τὰ πιὸ κτυπητὰ λόγια : *tenant pour ainsi dire la place de Dieu, il semble être participant de sa connaissance* : Ἐπειδὴ, σὰν νὰ λέμε, ὁ βασιλιάς εἶναι ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Θεοῦ στὴ γῆ, μετέχει φανερὰ καὶ στὴ σοφία του. Καὶ ὁ ὑπουργὸς Ρόκωφ γράφει στὰ 1837 : «Ὁ ὑπῆκοος πρέπει νὰ δείχνῃ ὑπακοήν στὸ βασιλιά του καὶ τὸν ἡγεμόνα τῆς χώρας του, καὶ στὴν ἐκτέλεση τῶν διαταγῶν του νὰ τὸν καθησυχάζῃ ἢ σκέψῃ ὅτι τὴν

(1) Ἠρβ. ἐδὼ τὸ ἀρθρο «Von der Familie zur Mutterwesen» στὸ «Jugendnot». Ἐπίσης : Richard Baerwald : «Das weibliche Seelenleben», σελ. 175.

εὐθύνη φέρει αὐτὸς ὁ βασιλιάς, δοσμένη σ' αὐτὸν ἀπὸ τὸ Θεό. Γι' αὐτὸ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ζητᾷ ὁ ὑπῆκοος τὴν ἐξηγήτησιν τῶν πράξεων τῆς ἀνώτατης κρατικῆς ἐξουσίας. Δηλαδή, ὅπως λέει ὁ γενναῖος Γκέοργκ Κάουφμαν στὸ βιβλίον του: «Πολιτικὴ Ἱστορία τῆς Γερμανίας στὸ 19 αἰῶνα» τοῦ 1900, «αὐτὸ θὰ ἐσήμαινε ὅτι ὁ ὑπῆκοος μπόρει νὰ κάνει ὅποιοδήποτε κακούργημα, ποὺ θὰ διέτασσε ὁ Μεγαλειότατος. Καί ἡ νύφη τοῦ Γκαίτε χαρακτηρίζει τὴν κατάστασιν αὐτὴ μὲ τὰ πιὸ πετυχημένα λόγια σὲ ἓνα ποιητικὸ παραμῦθι, ποὺ ἔγραψε γιὰ τὴ «μανία τῆς ἐξουσίας» ἐνὸς Κινέζου αυτοκράτορα: Μεγαλομανία, ποὺ τὴν διατάσσει ὁ Θεός! Αὐτὴ ἦταν ὁ δαίμονας, ποὺ συνώδευε ὅλους αὐτοὺς τοὺς μονάρχους. Θρεμμένη ἀπὸ κόλακες, ἐσπρωχθε ἀκόμα καὶ τοὺς πιὸ λαγικούς σὲ πράξεις, ποὺ συνδουαζόμενες μὲ τὴν ψυχικὴ ἀδυναμία τους καὶ τὴν κουφότητά τους, ἐξέθεταν τὴ μοναρχία στὴν κοινὴ περιφρόνησιν.

Ὁ Φρειδερίκος Γουλιέλμος ὁ 4ος ἔλεγε στὰ 1844 στοὺς καθηγητὰς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Καίνιγσμπεργκ: «Τὸ πανεπιστήμιον πρέπει νὰ εἶναι ὁ τόπος τοῦ φωτός. Τὸ σύνθημά του πρέπει νὰ εἶναι: Ἐμπρός! Ἡ τροχιά του ὅμως δὲν πρέπει νὰ εἶναι σὰν τὴν ἀβέβαιη τροχιά τοῦ κομήτη, ἢ τὸν σκοτεινὸ δρόμον, τῆς πυρκαϊᾶς, ποὺ εἶναι γεμάτος καπνός. Οἱ καρποὶ τῆς ἐργασίας τοῦ πανεπιστημίου πρέπει νὰ εἶναι ὁ φόβος Θεοῦ, ποὺ εἶναι ἀρχὴ κάθε σοφίας, καθὼς καὶ ἡ πίστις, ποὺ ξέρει, πῶς δὲν ἐπιτρέπεται νὰ καταρρίπτη τοὺς ὑπηρετὰς τοῦ μονάρχου». Δηλαδή ἔχι μόνον ὁ βασιλιάς εἶναι ἱερὸ πρόσωπον, ἀλλὰ καὶ οἱ ὑψηλοὶ τοῦ ὑπηρετὰς, καὶ ἡ ἐπιστήμη πρέπει, μὲ τὸ φόβον Θεοῦ, νὰ ἐπιδοκιμάζῃ τὴν κατάστασιν αὐτὴ.

Ἄς μὴν πάμε ὅμως τόσο μακριά. Καὶ ὁ Κάιζερ Γουλιέλμος ὁ 2ος ἔγραψε στὶς 25 Ὀκτωβρίου 1895 στὸν Τσάρο Νικόλαο τὸ 2^ο. «Ποιὲς εἶναι λοιπὸν οἱ συνέπειες στὶς χῶρες μας, ὅπου μεταχειρίζομαστε τοὺς δημοκρατικούς, ποὺ εἶναι ἀπὸ φύσιν ἐπαναστάτες, σὰν ἀνθρώπους ἀξίους νὰ σκοτωθοῦν καὶ νὰ κρεμασθοῦν; Μὴ ξεχνᾷς πῶς ὁ Faure κάθεται στὸ θρόνον τοῦ βασιλιά «ἐλέω Θεοῦ» τῆς Γαλλίας, τοῦ ὁποῦ τοῦ κεφάλι ἐκοίταν οἱ δημοκρατικοί. Τὸ αἷμα τῆς μεγαλειότητάς του εἶναι ἰκόμα ζεστὸ στὴ χώρα αὐτὴ. Πές μου, Νίκι, μήπως ἀπὸ τότε ἦρθε ἡ ἡσυχία καὶ ἡ εὐτυχία στὴ χώρα;... Νίκι, ἡ γνώμη μου εἶναι ὅτι ἡ κατάρρα τοῦ Θεοῦ ἐπεσε γιὰ πάντα ἀπάνω στὸ λαὸ αὐτό. Ἐμεῖς οἱ χριστιανοὶ βασιλιάδες καὶ αυτοκράτορες ἔχομε τὴν ἱερὰ ὑποχρέωσιν νὰ διατηρήσωμε τὸ ἀξίωμα «Ἐλέω Θεοῦ». Καὶ στὶς 28 Νοεμβρίου τοῦ 1905 ἔγραψε: «Οἱ ἀντιπρόσωποι μου στὸ ἐξωτερικὸ ἐφαρμόζουν μὴ μόνον πολιτικὴν, τὴ δική μου».

Μὰ ὄχι μόνον στὸ ἐξωτερικὸ, ἀλλὰ καὶ στὰ ἐσωτερικὰ ζητή-

ματα της χώρας ἴσχυε μόνο ἡ πολιτική του. Ἀνακατευόταν σ' ἄλλα τὰ ζητήματα, δικαιολογώντας τὴν ἀνάμειξή του μὲ τὴ θεϊκὴ ἀποστολή, τὴν ὁποία τάχα τοῦ ἀνέθεσε ὁ Θεὸς καὶ γιὰ τὴν ὁποία περηφανεύεται.

Ὁ Λάμπρεχτ χαρακτηρίζει ὡς ἐξῆς τὶς ἐκπαιδευτικὰς συνέπειες ἀπὸ τὴν περίεργη αὐτὴ πολιτικὴ τοῦ μονάρχου: (1) Ἀκόμα καὶ ἡ Παιδαγωγικὴ—στὴν πλατύτερη σημασία τῆς λέξης—ἔπρεπε, μὲ τὴν νοσηρότητα αὐτὴ τοῦ Κάιζερ, νὰ περιληφθῆ μέσα στὸ σύστημα τῆς ἐπιδιώξεως ἐθνικῶν καὶ πολιτικῶν σκοπῶν. (Διάβαζε καλύτερα: στὸ σύστημα τῆς προστασίας τοῦ οἰκογενειαρχικοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος πρὸς ὄφελος τῆς ἀρχουσας τάξεως καὶ εἰς βάρος τοῦ προλεταριάτου. Ὁ συγγραφέας). Σχετικὰ πολλὰ χαρακτηριστικὰ εἶναι καὶ ἡ προσωπικὴ ἐκπαιδευτικὴ πολιτικὴ τοῦ Βουλιέλμου τοῦ Βου σχετικὰ μὲ τὴν ὑποχρέωση τῶν σχολείων νὰ καταπολεμοῦν τὴ σοσιαλδημοκρατία, ἡ ὁποία φαίνεται ἀπὸ τὴν Ἐγκύκλιον τῆς 1 Μαΐου 1889. Στὴν Ἐγκύκλιον αὐτὴ προδιαγράφονται τὰ ἐξῆς στὰ γυμνάσια: «Στὸ μάθημα τῆς Ἱστορίας πρέπει νὰ παρακολουθητῆ ἡ ἐξέλιξις τῶν κοινωνικῶν καὶ οικονομικῶν μας συνθηκῶν, προπάντων ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ αἰῶνα μας ὡς τὴ σημερινὴ μας κοινωνικοπολιτικὴ νομοθεσία... Ἡ διδασκαλία γιὰ τὴν καταστρεπτικὴν ἐπίδρασιν τῆς σοσιαλδημοκρατίας δὲν πρέπει νὰ μπαίνη στὴν πλατεία ἐρευνα τῶν σοσιαλιστικῶν θεωριῶν, ἀλλὰ νὰ ἀποδείχνηται μὲ τὴ βοήθεια τῆς Λογικῆς. Τὸ ἀνεφάρμοστο τῶν σοσιαλιστικῶν ἐπιδιώξεων πρέπει νὰ βγαίνη ἀπὸ τοὺς θετικοὺς σκοποὺς τῆς ἴδιας τῆς Σοσιαλ-δημοκρατίας...».

Ἔτσι ἡ Παιδαγωγικὴ—φανερὰ ἐδῶ εἰπωμένο—ἐχρησιμοποιήσθη ἀπὸ τὸ Κράτος, μὲ ὄργανά τους τὶς ἐκπαιδευτικὰς ἀρχάς, γιὰ τὴ διατήρησιν τῆς σύγχρονης κοινωνικῆς «τάξεως». Ὁ κύριος φωνὴ Πούτκαμερ στὸ λόγο του τῆς καθαρᾶς Τετάρτης στὰ 1880 λέει: «Οἱ δασκάλου νομίζουσι ὅτι εἶναι κι' αὐτὸ μέσα στὸν κύκλον τῶν καθηκόντων τους, νὰ μπαίνουν πολλές φορές ἐπὶ κεφαλῆς τῆς κίνησεως τῆς δημόσιας ζωῆς... Ὅταν διαβάσω τὰ πρακτικὰ τῶν συνελεύσεων τῶν διδασκαλικῶν συλλόγων, πρέπει νὰ εἰπῶ ὅτι ἀνάμεσα στὸ σιτάρι φυτρώνει καὶ σανὸς. Ὅταν κάμω τὸ ἀθροισμα ὅλων αὐτῶν τῶν ἐκκεντρικῶν φαινομένων τοῦ δασκαλικοῦ κόσμου, φθάνω στὸ πόρισμα ὅτι, θὰ ἦταν καλύτερα—μὲν, κύριοι, μόνο γιὰ τοὺς δημοδιδασκάλους—θὰ ἦταν καλύτερα, οἱ δημοδιδασκαλοὶ νὰ ἀφῆναν τὴ λύσιν τῶν μεγάλων κοινωνικῶν προβλημάτων στοὺς προϊσταμένους των, καὶ αὐτοὶ νὰ περιορισθοῦν στὴ σφαῖρα τοῦ ἐπαγγέλματός τους». Ἀλλὰ ὁλωσδιόλου ἀνάλογος ἦταν ἡ ἀπολυταρχία αὐτὴ καὶ στὰ σχολεῖα τῆς Ἀνώτερης Παιδείας. Ὁ Ἄλτχοφ, ἕνας Μπίσμαρκ στὰ ζητήματα

(1) Lamprecht: «Deutsche Geschichte», σελ. 423.

της Μέσης παιδείας, ένακομισταχειρίζονται τους καθηγητάς με δλους τους τρόπους της τέχνης και τους έβαζε να τσακίωνονται μεταξύ τους. Τά κατάφερα να διοριζή στα πανεπιστήμια τους καθηγητάς που ήθελε αυτός. Έκαταλάβαινε άμέσως τις κλίσεις ανάμεσα στους καθηγητάς και υπάρχουν παντού όλόκληρες δυναστείες καθηγητών, που με τις φιλίες τους, τους όπαδούς τους και τους συγγενείς τους νέμονται τά πανεπιστήμια. Γιατί όλη ή συγκρότηση των πανεπιστημίων, πιστή αντιγραφή του μεσαιωνικού πνεύματός των, τά κατάφερε ώστε να πιστευεται ότι ό μόνος όδός να γίνη κανείς καθηγητής είναι ό όδός του γάμου. Ακριβώς όπως και στις μεσαιωνικές συντεχνίες, όπου ό αριθμός των μαστόρων ήταν όρισμένος και εκείνοι μόνο, που μπορούσαν να διαδεχθούν τό μαστορή, ήταν ό γυιός του ή ό γαμπρός του.

Η έπολυταρχία στην εκπαίδευση προχωρεί ανάλογα και προς τά κάτω. Οί διευθυντάι των ανώτερων σχολείων είναι αυταρχικοί, άλλοι με καλό τρόπο και άλλοι όχι. Όλοι αντιπροσωπεύουν την αυταρχικότητα. Ό διευθυντής του σχολείου έχει πάντα δίκιο, ακριβώς όπως και στο στρατό έχει πάντα δίκιο ό ανώτερος. Πώς να τολμήση κιόλας κανείς να αντιταχθή στους ύψηλους υπηρέτες του βασιλιά; Οί πιο ακίνδυνοι απ' αυτούς είναι οί τίμιοι τύραννοι, οί όποιοι με τό sic volo, sic jubeo άπαλάσσουν τους δασκάλους και τους μαθητάς από κάθε εθύνη. Συχνά όμως οί τύραννοι αυτοί είναι πολύ έκανοί υπάλληλοι και με όλη την αντίθεση των ιδεών, μπορεί κανείς να τά περάση καλά μαζί τους. Πολύ πιο επικίνδυνοι είναι οί λεγόμενοι κοινοβουλευτικοί διευθυντάι. Αν οί πρώτοι κατάγονται κατευθείαν από τους φιλόλογους της κλασσικής Φιλολογίας, οί δεύτεροι διαπνέονται από φιλελεύθερο πνεύμα. Παρουσιάζονται σαν μοντέρνοι και με τό πρόσχημα των συνεδριάσεων του διδακτικού προσωπικού, κατορθώνουν πάντοτε να επιβάλλουν τις γνώμες τους. Ξέρουν μάλιστα πολλές φορές να όχυρώνονται πίσω από την ψήφο των γονέων, ή τις αποφάσεις της Σχολικής Επιτροπής. Και πρέπει να έχη κανείς γερό μάτι για να μπορέση, άπάνω στο τεντωμένο πανί, που προβάλλει ό διευθυντής τά κεφάλια των δασκάλων, των μαθητών και των γονέων, να ξεχωρίση τό περιγραμμά του ίδιου του διευθυντή.

Λίγοι μόνο είναι οί διευθυντάι εκείνοι, που στα ζητήματα αυτά φέρνονται τίμα και πραγματικά, χωρίς να δοκιμάζουν να έπηρεάζουν τις γνώμες των «ύφισταμένων» τους.

Η ίδια κατάσταση ίσχύει και στη Δημοτική εκπαίδευση. Μόνο ότι εδώ ή τυραννία είναι ακόμα πιο φανερή και πολλές

φορές δὲν θεωρεῖ ἀναγκαῖα οὕτε γὰ διατηρήσει τὰ προσχήματα.

Καὶ ἡ αὐταρχικότης αὐτῆ τῶν διευθυντῶν μεταδίδεται καὶ στοὺς δασκάλους. Ὅμως, χάρις τῆς δικαιοσύνης, πρέπει νὰ εἰποῦμε: Ἐδῶ δὲν πρόκειται γιὰ ἓνα συναίσθημα ἐπιβολῆς καὶ ὑποταγῆς, ἀντίθετα μὲ τοὺς ὑπαλλήλους τῶν ἄλλων κλάδων. Ὅχι. Ὅλο τὸ Κράτος μὲ τίς ὑπηρεσίες του, τὰ ταχυδρομεῖα, τοὺς σιδηροδρόμους, τὸ στρατὸ κλπ., καλλισργεῖ τὸ πνεῦμα αὐτὸ τῆς ὑποταγῆς. Τὸ πνεῦμα αὐτὸ κατοικεῖ μέσα στὴν οὐσία τοῦ Κράτους τῆς οἰκογενειαρχικῆς μορφῆς, μὲ τὴ διαφορά ὅτι στὶς ἀγροτικὰς περιφέρειας παρουσιάζει πῶς πρωτόγονες μορφές παρὰ στὰ βιομηχανικὰ κέντρα. Ἡ παιδαγωγικὴ ἐκδήλωσις τῆς αὐταρχικότητος αὐτῆς ἀπέναντι τῶν μαθητῶν εἶναι ἡ τιμωρία. Ἰὰ τὸ ζήτημα αὐτὸ παραπέμπομε στὸ πολὺ σημαντικό ὕλικόν, ποὺ ἐμάζεψε ὁ Πάουλ Ὀστράιχ στὴ συλλογὴ του «Σωφρονιστήριον, ἢ σχολεῖο ζωῆς». (1) Ἡ τιμωρία λοιπὸν εἶναι τὸ μέσο τῆς παλαιᾶς κοινωνίας, ἡ ὁποία προσπαθεῖ νὰ μορφώσῃ τέτοιους ἀνθρώπους, ποὺ νὰ συντάσσωνται εὐκολὰ ὡς πρόθυμα μέλη τῆς σημερινῆς κοινωνίας.

Ἵπάρχουν φυσικὰ καὶ ἀνθρώποι ἐσωτερικὰ ἀνώτεροι. Αὐτοὶ εἶνε οἱ προσωπικότητες, ποὺ δὲν ἐπηρεάζονται. Αὐτοὶ διαβλέπουν τὴν ὅλην κατάστασιν, ξέρουν ὅμως ὅτι τὸ σύστημα τῶν τιμωριῶν εἶναι πρῶτα - πρῶτα δικό τους συμφέρον, γιὰτὶ μόνο μὲ τιμωρίας μποροῦν κι' αὐτοὶ νὰ ἐπιβληθοῦν.

Καὶ πῶς εἶναι τώρα ἐκεῖνοι, ποὺ ἔχουν στὰ χέρια τους τὸ ὄργανον τῆς ὑπερπροσωπικῆς ζωῆς; τῆ ζωῆ τῆς κοινωνίας στὸ μέλλον; Στους ἀνθρώπους αὐτοὺς τὸ ἐγωκεντρικὸ στοιχεῖο εἶναι τόσο ἀδύνατον, ὥστε δὲν εἶναι σὲ θέσιν νὰ ἐπιφέρουν καμμιὰ ἀντίδρασιν καὶ νὰ σπάσουν τὰ δεσμά. Καὶ ἡ δύναμις τοῦ μέλλοντος ποὺ κρύβεται μέσα τους, ναρκώνεται τόσο, ὥστε κάνουν τὸ λάθος νὰ πιστεύουν ὅτι εἶναι νόμος φυσικὸς νὰ ἄρχῃ στὴν κοινωνία ἡ θέλησις τῆς ἀρχουσας τάξεως. Βέβαια νοιώθουν στὸ βάθος τὸ ψεῦδος αὐτὸ, ἀλλὰ δὲν ἔχουν τὴ δύναμιν, μὲ σταθερὸ χέρι, νὰ κατεβάσουν τὴ μάσκα τῆς οἰκογενειαρχικῆς κοινωνίας.

Καὶ ἔτσι, ὁ πόνθος τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν γιὰ μιὰ ὑπερπροσωπικὴν ζωὴν, μεταβάλλεται σιγὰ σιγα-σ' ἓνα συναίσθημα κατωτερότητας: Οἱ ἀνθρώποι αὐτοὶ δὲν ἔχουν καμμιὰ θετικὴ ἀξία στὸν κοινὸν κόσμον. Εἶναι ὁ παρίας τῆς κοινωνίας, οἱ παραγκωνισμένοι καὶ κοροϊδευμένοι. Εἶναι οἱ διωγμένοι καὶ συκοφαντημένοι. Καὶ ἂν καμμιὰ φορὰ γίνωνται δεκτοὶ σὲ κανένα σύλλογον ἢ σὲ καμμιὰ ἐνωσιν, φέρουν καθαρὰ τὰ σημάδια τῆς περι-

(1) Ἐκδ. G. Braun. Karlsruhe 1932.

φρόνησης. Επιδεικνύονται στον επαρχιώτη επισκέπτη σαν τὰ ζῶα τοῦ ζωολογικοῦ κήπου καὶ καμμιά φορά τοὺς παρουσιάζουν καὶ στον ἐπιθεωρητὴ γιὰ νὰ γελάσουν.

Πολὺ σπάνιο εἶναι νὰ βρεθοῦν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ νὰ ἔχουν συνείδηση τῆς ἀποστολῆς τους. Ποὺ νὰ δέχονται καὶ νὰ τοὺς φτύσουν ἀκόμα στὸ πρόσωπο, ὅπως ὁ Ἰησοῦς τῆς Ναζαρέτ, ποὺ ἡ κοινωνία ἤθελε νὰ τοῦ κολλήσῃ τὸ στήγμα τῆς κατωτερότητας, μὰ ποὺ ἐπεδλήθη μετὰ τὸ νὰ ὑψωθῇ ὁ ἴδιος ἀπάνω ἀπὸ τὴν κοινὴ ζωὴ.

Μόνο ἐκεῖ ποὺ τὰ παιδιὰ, ἀπὸ τὴν πολλὴ τους ντροπαλότητα στὸ τέλος καταντοῦν αὐθάδη, μόνο ἐκεῖ εἶναι τὸ φυτώριο τοῦ μέλλοντος. Τὰ παιδιὰ αὐτὰ παίρνουν κακὴ διαγωγή στον ἔλεγχο τους. Κάθονται ἀπάνω στὸ στομάχι τῶν σχολαστικῶν δασκάλων—γιατί αὐτὸ μόνο λένε οἱ δασκάλοι. Ἐταν δὲν ἔχουν τίποτα ἄλλο νὰ ποῦν.—Στὴ συμπεριφορὰ τῶν παιδιῶν αὐτῶν στὸ πρόσωπό τους εἶναι ἕνα Κάτι, ποὺ ἐξερεθίζει τοὺς δασκάλους. Καὶ τίς περισσότερες φορές πίσω ἀπὸ τὸ φαινόμενο αὐτὸ θασανίζεται ἕνα δυστυχημένο παιδί, ποὺ τίποτα ἄλλο δὲ ζητᾶ παρὰ νὰ ζῆσῃ ἐλεύθερο μετὰ τὸ δικό του τρόπο. Πόσες φορές τέτοια παιδιὰ δὲν καταφεύγουν καὶ στὸ φέμα ἀκόμα γιὰ νὰ περισώσουν τὴν ἀνεξαρτησία τους καὶ νὰ μὴν πέσουν σὲ θάναυσα δασκαλικά χέρια!

Αὐτὴ εἶναι ἡ κακοήθεια τῆς σημερινῆς διάταξης ποὺ μετὰ τίς τιμωρίας καταπιέζει τοὺς ἀνθρώπους τοῦ μέλλοντος, τοὺς ἀξίους, τοὺς ὑπερπροσωπικούς, μέχρι τοῦ σημείου νὰ αἰσθανθοῦν τὸ συναίσθημα τῆς κατωτερότητας καὶ ἀπογοήτευσης ποὺ στὸ τέλος κατατρώγουν τὴν ἀγνότερή τους θέληση.

Καὶ ἡ δικαιοσύνη ζητᾶ νὰ προστατεύσῃ τὴν κατάστασιν αὐτὴ. Τυπικὸ παράδειγμα ἔχομε τὴν ἀκόλουθον περίπτωσιν: (1)

Μαθητικὸς ἔλεγχος: Στὸ περιοδικὸ «Ἡ νέα ἀρχὴ», ποὺ γράφεται καὶ ἐκδίδεται μόνο ἀπὸ μαθητὰς καὶ ποὺ ἀσχολεῖται ἀποκλειστικὰ μετὰ σχολικὰ ζητήματα, ἐγράφηκε τὸ παρακάτω λακωνικόν, ποὺ δείχνει τὴν ἐργασία στὰ ἀνώτερα σχολεῖα μας: «Στὸ γυμνάσιον Λαίμπιντς, στὸ Σαρλόττεμπουργκ, ἑὺς μαθηταὶ παρέδωκαν τὴν ἴδια γαλλικὴν ἐργασία (ὁ ἕνας εἶχε ἀντιγράψῃ ἀπὸ τὸν ἄλλο). Ὁ καθηγητὴς Μπράσσατ, ποὺ τίς διώρθωσε (χωρὶς νὰ καταλάβῃ τὴν πονηρίαν τῶν μαθητῶν) τίς ἐβαθμολόγησε καὶ ἔδωσε στον καλὸν μαθητὴν Λιαν καλῶς καὶ στον κακὸν μαθητὴν Σχεδὸν καλῶς».

Ὁ καθηγητὴς ἐμήνυσε τὸν ἐκδότην τοῦ περιοδικοῦ γιὰ προσβολὴν καὶ δυσφήμισιν. Τὸ δικαστήριον τοῦ Βερολίνου διεπίστωσε ὅτι

(1) «Welt am Montag» τῆς 15 Νοεμβρίου 1920.

ὁ καθηγητὴς ὁ ἴδιος παραδέχθηκε ὅτι τὶς ἐργασίαι τῶν καλῶν μαθητῶν τὶς κοιτάζει ἐπιπόλαια, ὅτι ἀκόμα ἡ δημοσίευση τῶν μαθητῶν, βαλμένη μάλιστα χωρὶς σχόλια, ἦταν πραγματικὴ καὶ ἀντικειμενικὴ. Καὶ ὁμῶς κατεδίκασε τὸν κατηγορούμενον σὲ 30 μάρκα πρόστιμο γιὰ τὸ λόγον ὅτι, τὸ γεγονός αὐτό, ποῦ ἀποδείχθηκε ἀληθινά, ἐδημοσιεύθηκε σ' ἓνα μαθητικὸ περιοδικό. Γιατί, λέει, ὁ ἡμερήσιος καὶ περιοδικὸς τύπος δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ υποδεικνύη τὰ στραβά, οὔτε νὰ συμβάλλῃ στὴ διόρθωσίν των. Ἐνάντια στὴν ἀπόφασιν αὐτὴν ὁ κατηγορούμενος ἔκαμε ἐφεση. Ὁ συνήγορος στὴ δευτέρῃ δίκῃ ἐτόνισε ὅτι, δὲν εἶναι ἐποικοδομητικὸ γιὰ τὴ φιλαλήθειαν τῶν παιδιῶν, ὅταν τοὺς παρασιωποῦμε γεγονότα τῆς σχολικῆς ζωῆς. Ὅτι οἱ δασκάλοι δὲν εἶναι ἀπαραβίαστοι ὅσο καὶ ἂν δεχθοῦμε τὴν ἐπιβολὴν τους ἀπάνω στοὺς μαθητὰς τους. Ὅτι ἀκόμα ἡ πρώτη ἀπόφασιν τοῦ δικαστηρίου παραδέχεται ὁλοτελῶς ὅτι, ἡ ἐπίδρασις τῆς νεολαίας, ἐπομένως καὶ τῶν περιοδικῶν τῆς—ἀπάνω σὲ παιδαγωγικὰ ζητήματα δὲ ἦταν ἀσήμαντη, ὅπως τοῦτο φαίνεται καθαρὰ π. χ.: ἀπὸ τὶς σχέσεις τῶν νέων πρὸς τὸ Ἑκπαιδευτικὸ συνέδριον τοῦ Ράιχ, ἀπὸ τὸ νόμον γιὰ παιδικούς κινήματογράφους κλπ. Ὁ συνήγορος παρουσίασε καὶ δέκα παιδικὰ περιοδικὰ διαφόρων κατηγοριῶν ποῦ ὅλα ἀσχολοῦνταν μὲ σχολικὰ ζητήματα καὶ ζητήματα αὐτοδιοίκησης τῶν μαθητῶν. Τὸ Ἐφετεῖο, ποῦ εἶδε ὅτι οἱ μαθηταὶ ἔγραφαν μόνον μὴ ἀλήθεια, ἀπήλλαξε τὸν κατηγορούμενον καὶ ἔρριξε τὰ δικαστικὰ ἐξόδα στὸν καθηγητὴν.

Ἡ πρώτη ἀπόφασιν τοῦ δικαστηρίου τοῦ Βερολίνου θὰ εἶναι γιὰ πάντα μὴ ἀπόδειξιν τοῦ πόσου ὁ λαὸς μας καὶ μαζί καὶ οἱ δικασταὶ του εἶναι ἀκόμα ὑποδουλωμένοι, καὶ μάλιστα σὲ μὴ ἐποχὴ, ποῦ περηφανεύομαστε ὅτι ἔχομε τὴν πιὸ φιλελεύθερον νομοθεσίαν. Κοινωνιολογικὰ ὁμῶς κρίνοντας τὸ ζήτημα, βλέπομε πόσον ἡ πατρικὴ αὐταρχικότης συνταυτίσθη μὲ τὴν αὐταρχικότητά τοῦ καθηγητῆ, ποῦ μὲ σηκωμένο τὸ δάχτυλον λέει: «Ναί, παιδί μου, ξέρω δυστυχῶς πῶς ἔχεις δίκιον, εἶσαι ὁμῶς πολὺ ἀδιάκριτος καὶ γι' αὐτὸ θὰ σὲ τιμωρήσω».

Ἡ ὅλη αὐτὴ ἡ λατρεία πρὸς τὴν αὐταρχικότητα τοῦ οικογενειαρχικοῦ Κράτους δικαιολογεῖται ἰδεολογικὰ μὲ τὶς ἐγνοιὰς τῆς πίστης, πρὸς τοὺς βασιλεῖς, μὲ τὸ ἐθνικὸ φρόνημα. Γιὰ ἀνθρώπους τῆς νοστροπίας αὐτῆς δὲν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος νὰ βλέπῃ κανεὶς πατριωτικά, παρά μόνον ἀπὸ τὴν σχισμὴν αὐτὴν, ποῦ εἶναι στὴν πόρταν τοῦ πατέρα τῆς χώρας: εἶναι τὸ ἴδιον ὅσον νὰ βλέπῃ ἓνα παιδί ἀπὸ τὴν κλειδαρότρυπα μέσα στὸ δωμάτιον καὶ νὰ βλέπῃ πάντα τὴν στρατιωτικὴν στολὴν τοῦ πατέρα του, ποῦ εἶναι κρεμασμένη ἀπὸ τὸ μέσα μέρος τῆς πόρτας, καὶ νὰ νομίζῃ τὸ παιδί πῶς ὁ πατέρας του βρίσκεται ἀδιάκοπα μπροστὰ στὴν

κλειδαρότρυπα και δὲν τ' ἀφήνει νὰ ἰδῆ. Ἔστι κάθε ματιὰ τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν πρὸς τὸ λαὸν καὶ τὴν ἀνθρωπότητα ἐμποδίζεται ἀπὸ τῆ στρατιωτικῆς στολῆ τοῦ βασιλιᾶ, ἀκόμα καὶ ὅταν ὁ βασιλιάς ἔχει φύγει. Κοντὰ σ' αὐτὰ ἔρχεται τὸ γεγονός, ὅτι, γιὰ τοὺς ἀνθρώπους αὐτούς, οἱ ἐγγυοὶς «βασιλιάς» καὶ «ἥρωας» εἶναι ταυτόσημοι. Ὅπως ὁ πατέρας εἶναι γιὰ τὰ παιδιὰ του ὁ δυνατότερος ἀνθρώπος, ἔτσι καὶ γιὰ τὰ μεγάλα παιδιὰ ὁ βασιλιάς, σὰν πατέρας τῆς πατρίδας, εἶναι ὁ δυνατότερος ἀνθρώπος τοῦ κόσμου. Αὐτὸ τὸ ἐξέφρασε καὶ μὲ ποιητικὰ λόγια ὁ Βάλτερ Φλέξ :

- « Ἰμαστὰ ὄρκισμέναι στὸ βασιλικὸ τῆς Πρωσίας
 μὲ σῶμα καὶ ψυχὴ, ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ γεννηθήκαμε.
 Ὅποιος ὀρκίζεται στὴν Πρωσικὴ σημαία,
 δὲν ἔχει πιά τίποτα δικό του.
 Ἄλοῖμονο σὲ κείνο, ποὺ θὰ κῆφῃ τὸ δρόμο τοῦ βασιλιᾶ !
 Ὁ βασιλιάς τῆς Πρωσίας μπορεῖ νὰ διαδίσῃ
 ὅπου θελήσῃ.
 Ὅσο κυρατίζουν οἱ μεταξωτὲς σημαῖες του,
 ὁ κόσμος εἶναι δικός του.

Μὲ χίλια στόματα τῆς πολεμικῆς λυρικῆς τέχνης διατυπω-
 νίσθηκε : ὅτι ὁ λαὸς, σὲ ὥρα κινδύνου, παύει νὰ σκέπτεται καὶ
 νὰ κρίνῃ, καὶ πιάνεται ἀπὸ τὸ σακάκι τοῦ ἄρχοντα τῆς χώρας.

Καὶ ὅταν θελήσωμε νὰ παρακολουθήσωμε τὴν ἐπίδραση τῆς
 οἰκογενειαρικῆς αὐτῆς ἀποφῆς ὡς τὰ τελευταῖα πνευματικὰ
 δημιουργήματα, φθάνομε στὰ ζητήματα τῆς συνολικῆς κοσμο-
 θεωρίας θρησκευτικῆς καὶ φιλοσοφικῆς μορφῆς. Τὰ θρησκευτικὰ
 δημιουργήματα, τῆς οἰκογενειαρικῆς κοινωνίας τὰ καταλαβαί-
 νομε εὐκολὰ : Ὁ Θεὸς εἶναι ὁ pater familias ὅλης τῆς δημι-
 ουργίας. Εἶναι σὲ μεγάλο βαθμὸ ὅ,τι εἶναι ὁ βασιλιάς σὲ μικρὸ
 βαθμὸ. Ἡ σχέση τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ Θεὸ εἶναι ἡ σχέση τῶν
 «παιδιῶν» πρὸς τὸν «πατέρα». Κάθε λαὸς τῆς ἐποχῆς αὐτῆς
 πιστεύει ὅτι εἶναι ὁ Ἰωσήφ ἢ ὁ Βενιαμὴν τοῦ Θεοῦ—Ἰακώβ. Ἡ
 ἰδεολογία μάλιστα τοῦ «περιούσιου λαοῦ» παίζει στὴν Ἀγγλία
 τὸ μεγαλύτερο ρόλο. Μὰ καὶ οἱ Γερμανοὶ καλλιεργοῦν τὴν σκέ-
 ψειν αὐτῆς. Φτάνει νὰ σκεφτοῦμε τὴν ἀσχημιά ὅτι ἡ ἀνθρωπό-
 τητα θὰ σωθῆ μόνο ἀπὸ τὴν Γερμανία. Φτάνει νὰ σκεφθοῦμε
 τὴν παρανόηση τῶν λόγων τοῦ Φίχτε, ποὺ εἰπώθησαν μὲν ἀπὸ
 ἐνὶ βαθύτατο συναίσθημα εὐθύνης, μὰ ποὺ χρησιμοποιοῦνται
 γιὰ νὰ δικαιολογηθῆ κάθε μεγαλομανία :

«Σὲ σὰς ἀπ' ὅλους τοὺς νεώτερους λαοὺς βρίσκεται τὸ σπέρ-
 μα τῆς ἀνθρώπινης τελειότητος, καὶ ἐσεῖς πρέπει νὰ προηγη-
 θῆτε στὴν πρόοδο τῆς ἀνθρωπότητος. Ἄν ἐσεῖς καταστραφῆτε,
 μαζί σας θὰ καταστραφῆ καὶ κάθε ἐλπίδα σωτηρίας τοῦ ἀνθρώ-
 που»